

EVOKAČNÍ AKTIVITY

- Fáze evokace je velmi důležitou součástí konstruktivistické výuky. Umožňuje aktivovat dosavadní znalosti a zkušenosti žáků týkající se daného tématu. Díky evokaci zjistíme, co žáci již o tématu vědí a jaké mají postoje k učení se o daném tématu. Můžeme tak navázat na jejich prekoncepty a lépe výuku přizpůsobit jejich potřebám.

Evokace má několik zásadních přínosů:

- Motivuje žáky k učení, neboť navazuje na jejich osobní zkušenosti a zájmy.
- Umožňuje odhalit případné miskoncepce, které pak můžeme ve výuce korigovat.
- Rozvíjí kritické myšlení žáků, když vyjadřují své názory a postoje k tématu.
- Pomáhá přizpůsobit výukové cíle na míru konkrétní skupině žáků.
- Pomáhá žáky aktivovat a ideálně zapojit všechny žáky do výuky hned na začátku.
- Dává odpověď na otázku, proč by se tím tématem měl žák vůbec zabývat.
- Rozvíjí metakognici žáků tím, že je vede k přemýšlení o vlastním učení a k řízení studijních procesů.

A zejména, dobrá evokace dává žákům možnost se k učení vyjadřovat. Dává jim prostor formulovat vlastní otázky, zájmy, potřeby. Díky tomu žáci přestávají být pouhými „objekty“ učení, ale stávají se aktivními spoluvůrci vlastního učení. A to je nesmírně důležité pro motivaci žáků i pro efektivitu výuky.

Proto je dobré evokační aktivitu pečlivě naplánovat a nevynechávat ji.

Níže nabízíme pro inspiraci zásobník evokačních aktivit, kterými lze výuku Gulag XR začít.

Myšlenková mapa 1 / 20 minut

Popis:

1. Připravte si prázdné papíry a fixy pro každého studenta.
2. Vyzvěte studenty, aby si na papír napsali do prostředku téma „GULAG“.
3. Dejte studentům 5 minut na individuální zpracování. Úkolem je zachytit všechny asociace, které je k danému tématu napadnou. Pojmy mohou zaznamenávat formou slov, obrázků, symbolů, cokoliv je napadne. Důležité je vytvořit co největší myšlenkovou mapu.
4. Po 5 minutách vyzvěte studenty, aby se rozdělili do dvojic. Ve dvojicích si vzájemně představí své myšlenkové mapy. Co mají podobného? Co naopak odlišného?
5. Každá dvojice dostane 5 minut na to, aby na základě vzájemné diskuse doplnila původní individuální mapy o nové podněty od spolužáka. Cílem je vytvořit co nejkomplexnější společnou myšlenkovou mapu.
6. Požádejte několik dobrovolníků, aby obešli spolužáky a namalovali na tabuli společnou myšlenkovou mapu, na kterou zaznamenají nejčastější pojmy, které se vyskytovaly ve třídě, a aby vybrali některé pojmy, které je zaujaly, a ty okomentovali.
7. Na závěr můžete požádat, zda chce někdo ještě něco doplnit na společnou myšlenkovou mapu.

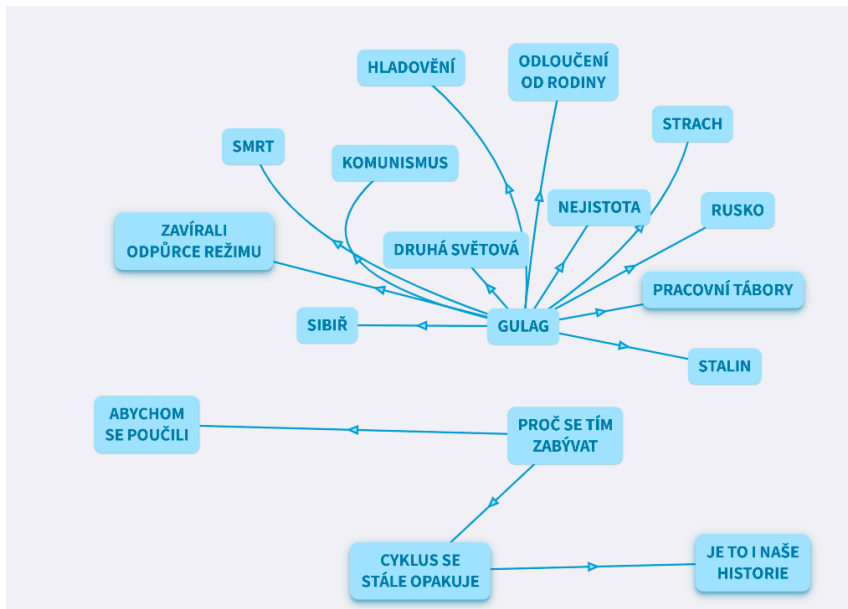
Komentáře a tipy

Tip: Myšlenkovou mapu nemažte. Bude se vám hodit ve fázi reflexe. Poté, co se žáci seznámí s příběhy pamětníků apod., můžete je vyzvat, aby doplnili své myšlenkové mapy nebo společnou myšlenkovou mapu o nové pojmy a asociace (jinou barvou). Tím si žáci sami vizualizují, co se naučili nového.

Vytvořená myšlenková mapa představuje aktuální stav znalosti třídy o tématu. Následně můžete žáky vyzvat, aby formulovali, zda je napadají nějaké otázky, na které by v souvislosti s tématem chtěli znát odpovědi. Otázky opět zapište na viditelné místo. Může to být vaše vodítko v hodině. Soustředte se pak na to, aby žáci měli možnost na své otázky v průběhu hodiny najít odpovědi. Zodpovězení otázek se také věnujte v závěrečné reflexi. V žádném případě otázky nezodpovídejte sami! To je úkol žáků.

Zde je ukázka autentické myšlenkové mapy, kterou žáci vytvořili v aplikaci Orgpad:

Tip: Pokud ve třídě nemáte flipchart, ale jen mazací tabuli, můžete k tvorbě myšlenkové mapy využít např. aplikaci Orgpad. Budete tak moci klidně mazat tabuli a myšlenková mapa zároveň zůstane uložena pro pozdější práci.

Myšlenková mapa 2 / 20–30 minut „Procházka galerií“

Popis:

Tato varianta je vhodná zejména pro menší počet žáků a umožňuje vyjádřit se i žákům, kteří se například neradi projevují nahlas.

1. Řekněte žákům, že budou tvořit tichou myšlenkovou mapu, kde bude možné se vyjadřovat pouze psaním. Ve třídě musí být absolutní ticho.
2. Rozdejte žákům (případně skupinám žáků) flipchartové papíry, které si položí buď na stůl, nebo případně pověsí na zeď, aby byly dobře vidět a dalo se k nim dostat.
3. Každá skupinka nebo jednotlivec si do záhlaví napíše GULAG, případně nějakou otázku (např. Proč se máme vůbec učit o Gulagu?).
4. Každá skupinka/žák má pět minut, aby v tichosti písemně doplnili jakékoliv své náměty, nápady, asociace, obrázky k dané otázce či tématu.
5. Po 5 minutách se skupinky střídají, tzn. papír zůstává viset, ale skupina se přesune k sousednímu papíru a doplní ho o své postřehy. Takto se žáci mohou střídát, dokud se nevrátí zpět ke svému původnímu papíru.
6. Každá skupinka či žák pak mají prostor krátce reflektovat své vlastní postřehy a ocenit postřehy, které doplnili spolužáci.
7. Požádejte dobrovolníka, aby si zaznamenával vše, co se opakuje na všech papírech, případně to, co mu připadá zajímavé, a z toho v průběhu prezentace skupin vytvořil společnou myšlenkovou mapu.

Komentáře a tipy

Tip: Společnou myšlenkovou mapu pochopitelně můžete vytvořit také sám/a, tzn. napíšete na tabuli „Gulag“, případně otázku a necháte žáky, aby se hlásili a doplňovali své postřehy. Bývá to sice nejrychlejší, ale ke slovu se často dostanou spíše ti průbojnější. Proto v závislosti na čase zvažte, jestli nezkusit i nějakou variantu, ve které se zapojí každý.

Brainstorming / 5 minut

Popis:

Na tabuli napište „Sovětské represe“ a vyzvěte studenty, aby volně asociovali všechny pojmy, které je v souvislosti s tímto tématem napadnou. Asociace zapisujte viditelně pro všechny.

Tabuli nemažte. Na konci hodiny ve fázi reflexe budete moci tabuli doplnit o nové pojmy, které vám žáci řeknou poté, co se seznámili s příběhy pamětníků.

Komentáře a tipy

Tip: Proč je důležité se vracet na konci hodiny zpět k úvodním aktivitám? Například proto, že to žákům umožní si uvědomit, co se vlastně v hodině naučili. Jejich subjektivní vnímání totiž může být odlišné od skutečnosti. Porovnání např. zápisu z brainstormingu nebo doplnění myšlenkové mapy „před a po“ to umožní vizualizovat.

Společná časová osa / 15 minut

Popis:

1. Připravte si sadu prázdných lístečků a fixy pro každého studenta.
2. Každý student dostane 5 lístečků a fix. Jejich úkolem je na každý lísteček napsat jednu důležitou událost, která souvisí s tématem sovětských represí (např. revoluce, občanská válka, vznik SSSR, vznik gulagů, Velký teror, smrt Stalina atd.). Zdůrazněte, že na lístečky nesmí psát datum. Na vymýšlení mají asi 3–5 minut.
3. Rozdělte studenty do menších skupin (po 3–4).
4. Vyberte lístečky od všech studentů ve skupině a zamíchejte je. Rozložte je v chronologickém nepořádku před skupinu na zem nebo na lavici.
5. Úkolem každé skupiny nyní je seřadit všechny lístečky do správné časové posloupnosti a vytvořit tak společnou časovou osu. K dispozici mají 5–10 minut.
6. Nechte skupiny postupně prezentovat své časové osy. Pokud je mezi osami nějaký rozdíl, diskutujte, která verze je správná a proč.
7. Jako shrnutí vytvořte na tabuli finální ucelenou časovou osu klíčových událostí důležitých pro téma sovětských represí.

Komentáře a tipy

Tip: Pokud vás zajímá, jak s konceptem historické významnosti pracuje model historického myšlení, navštivte [tuto stránku](#).

Jednoduchá časová osa / 5 minut

Popis:

Tuto variantu můžete využít, když budete mít málo času.

- Stačí, když na tabuli namalujete časovou osu a vyznačíte dnešek a například rok 1914. Nyní vyzvěte studenty, aby se přihlásili a doplňovali důležité události včetně dat.
- Pokud se vám podaří zapsat více událostí, můžete žákům říct, že nyní bude potřeba snížit počet událostí na ose na polovinu. Je tedy potřeba vybrat ty události, které mají buď největší vztah k sovětským represím, nebo jsou významné.

Ďáblův advokát / 10 minut

Popis:

Tato varianta se hodí zejména do třídy, která nejeví příliš zájem o historické bádání. S oblibou ji využívají učitelé, kterým nevadí hrát tak trochu divadlo.

1. Můžete například požádat kolegu, který neučí dějepis, aby vám pomohl. Vstoupíte do třídy a řeknete způsobem, jak jste zvyklí, že dnes se budete chtít věnovat tématu sovětských represí. Téma napíšete na tabuli. V ten okamžik vstoupí do třídy kolega pod záminkou, že si pro něco jde. Všimne si nápisu „sovětské represe“ a začne se na oko rozčilovat, proč se zabýváte takovými hloupostmi. Může například chvíli držet řeč na téma, že žijeme ve zcela jiné době. Ohrožuje nás klimatická krize, COVID, inflace, nástup umělé inteligence a žáci místo toho, aby se věnovali těmto tématům, tak řeší jakési události, které proběhly kdysi dávno a navíc někde v cizí zemi. Vyzvěte žáky, jestli s ním souhlasí. Cílem je, abyste se společně s žáky dobrali toho, proč se vůbec mají tématem sovětských represí zabývat. Proč jim to přijde/nepřijde důležité. Důvody, které žáci uvedou, zapisujte na tabuli. Následně je vyzvěte, aby řekli, pokud jim to přijde jako téma důležité, co by se o něm chtěli či potřebovali dozvědět. Otázky opět запиšte na viditelné místo. Jsou to klíčové otázky, na které byste se společně v průběhu hodiny měli zaměřit. Důležité: na otázky neodpovídejte! Místo toho pomozte žákům, aby odpověď zjistili sami v průběhu hodiny.
2. Pokud nemáte kolegu, můžete podobnou scénku sehrát sami. Musíte být ovšem připraveni, že část žáků vám řekne, že téma pro ně není důležité a že se jim zabývat nechťejí. Z naší zkušenosti je ale toto málo pravděpodobné, resp. většina třídy se tématem zabývat bude chtít. A tato část pak může svými slovy verbalizovat, proč je téma sovětských represí důležité, a proč stojí za to se jím zabývat. A to je mnohem cennější, než když jim to řeknete vy.

Komentáře a tipy

Tip: Neměli bychom předpokládat, že pokud nějaké téma zajímá nás, bude nebo musí zajímat i naše žáky. Pomocí podobných aktivit ale můžeme pojmenovat, co a proč nás na tématu zajímá.

Analýza fotografií / 15–20 minut

Popis:

1. Neříkejte žákům téma hodiny. Zmíňte, že jej budeme společně hledat v následujících aktivitě.
2. Vyberte 10–15 dobových fotografií, které se vztahují k tématu sovětských represí. Mohou to být například snímky propagandistických plakátů, zobrazení zatýkání či věznění lidí, fotografie z gulagů apod.
3. Vytvořte skupinky po 2–3 žácích. Každé skupince dejte jednu fotografii. Nechte jim 2–3 minuty na individuální prohlédnutí a zamyšlení nad tím, co fotografie zobrazují a co vypovídají o době.
4. Poté nechte studenty ve dvojicích či trojicích sdílet své postřehy. Co na fotografiích vidí? Jaké emoce v nich snímky vyvolávají? Co se z nich můžeme dozvědět o životě v dané době? Jaké otázky nás napadají?
5. Nakonec vyberte některé fotografie a promítněte je pro celou třídu. Nechte vybrané studenty prezentovat, jak oni fotografii analyzovali a jak ji interpretují. Ostatní mohou doplňovat.
6. Nyní nechte žáky pojmenovat, co bude tématem hodiny.
7. Nechte žáky chvíli diskutovat o tom, proč je toto téma důležité a co by se případně chtěli o tématu dozvědět. Vše zapisujte na viditelné místo.

Jako shrnutí zdůrazněte, co nám fotografie jako historický pramen umožňují pochopit o situaci za sovětské éry. Klademe důraz na kritickou analýzu zdroje.

Analýza fotografie / 5 minut

Pokud máte málo času, můžete aktivitu výše zjednodušit tak, že vyberete pouze jednu fotografii a žáci se budou hlásit a říkat nahlas své postřehy.

Komentáře a tipy

Tip: Fotografie a mnoho dalších informací můžete snadno nalézt na stránkách internetového muzea Gulagu gulag.online.

V-CH-D / 15 minut

Popis:

Tato aktivita nám může velmi dobře posloužit jak ve fázi evokace, tak při reflexi.

A hlavně také může posloužit žákům jako svého druhu zápis z hodiny.

1. Na tabuli či na flipchart napište téma „Sovětské represe“ a pod tím vytvořte tabulku, kde budou tři sloupce:
  - Co už o sovětských represích víme?
  - Co se ještě chceme dozvědět?
  - Co jsme se dozvěděli
2. Rozdejte žákům papíry a nechte je 5 minut samostatně přemýšlet písemně nad zadanou otázkou. Sloupeček „Co jsme se dozvěděli“ zatím nechají prázdný. Budou si ho moci doplnit v průběhu hodiny či při závěrečné reflexi.
3. Rozdělte žáky do skupin po 4–5. Jejich úkolem bude sdílet odpovědi na výše uvedené otázky mezi sebou a zapsat je do osnovy na tabuli.
4. Skupiny postupně doplňují na tabuli své nápady. Vy je můžete doplňovat a usměrňovat diskusi.
5. Krátce shrňte, co vzniklo na tabuli. Představujete aktuální stav znalostí o daném tématu i výzkumné otázky, na které jako skupina budeme hledat odpovědi.
6. Při další výuce pak zohledněte otázky, které žáci položili. Na otázky nezodpovídejte sami. To je úkol žáků.
7. Žáky průběžně vyzývejte, aby si do svého listu V-CH-D doplňovali poznámky do sloupce „dozvěděl jsem se“. Místo na doplnění také můžete vytvořit v průběhu závěrečné reflexe.

Komentáře a tipy

Tip: Ve fázi doplňování do sloupce „dozvěděl jsem se“ či při závěrečné reflexi je dobré hledat odpovědi na obecnější otázky, jako např.:

Jaké byly rysy sovětského režimu?

Jak sovětský režim ovlivnil život lidí?

V projektu pracujeme často s výpověďmi pamětníků a někteří žáci mohou mít tendenci se držet jejich osobního příběhu. V takové situaci je dobré je motivovat k tomu, aby v příbězích pamětníků a dalších pramenech, které ve výuce budeme používat, hledali společné rysy a ty se snažili zobecnit.

Occamova břitva / 15 minut

Popis:

Tato aktivita je vhodná do škol, kde je zvykem, že žáci se podílejí na výběru témat a způsobu učení. V této aktivitě žáci nejdříve vymyslí různé argumenty pro a proti danému tématu. Pak o nich diskutují, váží je proti sobě a nakonec hlasováním vyberou to nejpřesvědčivější, tedy nejjednodušší a nejpravdivější vysvětlení.

Takový postup odpovídá Occamově břitvě, která říká, že zbytečně komplexní vysvětlení by měla být zamítnuta a je lepší vybrat to nejjednodušší, které daný problém uspokojivě vysvětlí. Proto se aktivita jmenuje Occamova břitva.

Připravte si tabuli tak, abyste na ní mohli zapisovat argumenty žáků do dvou sloupců PRO a PROTI.

Průběh aktivity:

1. Aktivitu zahájíte položením připravené otázky, např.: „Má smysl se ve škole vůbec zabývat tématem stalinských represí a politických procesů?“ Dáte žákům prostor se nad otázkou individuálně na 2–3 minuty zamyslet a zapsat si své argumenty pro a proti.
2. Poté vyzvete žáky, aby postupně četli své argumenty nahlas. Společně je budete zapisovat na tabuli do sloupců PRO a PROTI.
3. Až budou všechny nápady na tabuli, otevřete diskusi. Necháte žáky debatovat, proč ano a proč ne. Sami se diskuse aktivně účastníte doplňujícími otázkami.
4. Diskusi ukončíte hlasováním, zda se mají tématem zabývat, či nikoliv. Hlasování provádíte zvednutím ruky.

Komentáře a tipy

Tip: Místo toho, abyste tuto aktivitu vedli, můžete vylosovat jednoho žáka, který aktivitu povede (shrne).

5. Na závěr shrnete diskusi. Oceníte schopnost žáků kriticky přemýšlet, argumentovat a přemýšlet o svém vzdělávání. Zdůrazníte, proč je důležité reflektovat i problematickou minulost.

V průběhu aktivity jistě padnou i náměty na to, co by se vlastně žáci chtěli naučit, resp. otázky, na které by chtěli znát odpovědi. Z těchto otázek posléze vycházejte při dalším koncipování hodiny.

Lodní porada / 15 minut

Popis:

Tato aktivita se hodí zejména pro menší kolektivy (např. malotřídní věkově smíšené skupiny). Podmínkou jsou dobré vztahy ve skupině a ochota aktivně přistupovat k vlastnímu učení. Metodu údajně používali kapitáni na lodích, když potřebovali rychle vyřešit nějakou obtížnou situaci. Kapitán nejdříve vysvětlil situaci a poté se k ní všichni postupně vyjadřovali. Začínali nejmladší a poté až starší a zkušenější. Kapitán si vše vyslechl a nakonec shrnul, k čemu tým došel.

1. Vysvětlíme princip lodní porady.
2. Položíme úvodní otázku „Proč se vůbec učit o sovětských represích?“
3. Jeden žák si vylosuje roli kapitána lodi – bude shrnovat diskusi.
4. Nejmladší žáci vyjádří názor a argumenty.
5. Postupně se vyjadřují starší žáci.
6. Závěrečné shrnutí provede kapitán lodi (žák).
7. Společná reflexe průběhu diskuse.
8. Tím, že roli kapitána zastává žák, ne učitel, mohou žáci zažít větší míru zodpovědnosti a vlastního zapojení do diskuse a rozhodování. Učitel pouze moderuje aktivitu.